

Høringsuttalelse til Barne- og familiedepartementet

Inngitt på vegne av ICJ-Norge
v/Terje Einarsen (styreleder)
terje.einarsen@uib.no

ICJ-Norge viser til Barne- og familiedepartementets høringsbrev 27. mars 2023 hvor NOU 2023: 7 "Trygg barndom, sikker fremtid. Gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre i barnevernet", avgitt av Barnevernsutvalget 20. mars 2023, er sendt på høring. Høringsfristen er 26. juni 2023. Uttalelsen er forfattet av advokat Ingunn Alvik, tidligere fylkesnemndleder Geir Kjell Andersland, professor Bente Ohnstad og professor emeritus Mons Oppedal.

1. Innledning

Barnevernsutvalgets utredning tar utgangspunkt i et anmodningsvedtak fra Stortinget som «ber regjeringen sette ned et ekspertutvalg som skal gjennomgå norsk barnevern med mål om å bedre rettssikkerheten i alle ledd av tjenesten, der hensynet til barnets beste skal ligge til grunn for utvalgets arbeid.» Oppfølgingen av dette mandatet har vært et sentralt element i utvalgets arbeid, og ICJ-Norge vil ta utgangspunkt i denne formuleringen.

Utredningen er omfattende og ofte detaljert. Denne uttalelsen tar sikte på å kommentere noen aspekter ved utredningen som er særlig viktige i arbeidet med å bedre rettssikkerheten i barnevernet.

Vi har organisert uttalelsen slik at våre synspunkter fremkommer i samsvar med disposisjonen i utredningen, for at det skal være lett å finne frem til de aktuelle tekstavsnittene.

Før vi gjør det, vil vi peke på noen sider av lovgivningen med stor rettssikkerhetsmessig betydning som utvalget ikke tar opp. Noen av disse manglene kommer mer detaljert til syne i våre kommentarer, mens andre bare nevnes her.

- *Rettsikkerhetsproblematikk knyttet til bekymringsmeldinger drøftes ikke.*
Vi viser til våre kommentarer til utredningens kap. 2, og til den videre henvisning til et innspill som ble sendt til utvalget om denne problematikken.
- *Barns rett til å klage over brudd på EMK nevnes ikke.*
Utvalget sier ingenting om at barn har egen rett til å klage til EMD. EMD tar imot klager fra barn – uansett alder – på samme vilkår som når voksne klager. Ingen – verken foreldre, verger eller norske myndigheter – kan nekte barnet å klage. I tillegg anerkjenner EMD at også voksne kan klage på vegne av barnet, se nærmere i Oppedal 2008.¹

---

¹ Oppedal, Mons: *Akutthjemlene i barnevernloven*, Gyldendal Akademisk, Oslo 2008, s. 479-480.

- *Barns rett til å klage over brudd på EMD til en nasjonal klageinstans, jf. EMK art. 13, utredes ikke.*

Utvalget avgrensner seg på s. 26 mot å gå inn på artikkel 13. Dette er svært uheldig idet barn antakelig har rett til å reise klagesak for en nasjonal klageinstans på samme vilkår som når det gjelder klageretten til EMD.² Dette anerkjennes ikke i Norge i dag.³

- *Uskyldspresumsjonen nevnes ikke i utredningen.*

Uskyldspresumsjonen forhindrer at akuttvedtak rettet mot barn med alvorlige atferdsvansker (bvl. § 4-4) kan begrunnes med henvisning til ikke pådømte straffbare handlinger. Se nedenfor under kommentaren til kap. 14.

- *Rett til advokat ved frihetsberøvelser nevnes ikke.*

Barnekonvensjonen art. 37 bokstav d gir barn «rett til omgående juridisk og annen egnet bistand» når dets frihet berøves. Dette er særlig viktig ved akutt plassering av barn med alvorlige atferdsvansker. Se nedenfor under kommentaren til kap. 14.

- *Manglende utredning av barns rett til en rettferdig rettergang, EMK art. 6 og 8. Se nærmere nedenfor under kommentaren til kapitlene 7 og 8 i utredningen.*

2. Utredningen kap. 2

Rettsikkerhet (bekymringsmeldinger og forholdet mellom hjelp og inngrep)

Utvalget behandler i kap. 2 en rekke spørsmål knyttet til rettsikkerhet. Men de drøfter ikke forholdet mellom hjelp og tiltak som oppleves som inngripende for de familier som berøres. Heller ikke drøftes meldinger som sendes på sviktende rettsgrunnlag av personer og etater som er underlagt lovbestemt taushetsplikt.

Om bekymringsmeldinger

Det er en kjensgjerning at mange saker i barnevernet starter med en bekymringsmelding som ofte ikke oppfyller lovens krav til slike meldinger. Det vises til vedlagte innspill av 9. mai 2022 til utvalget, signert Bente Ohnstad, Terje Ødegård og Mette Sønderskov. Dette innspillet er ikke drøftet i utredningen.

Offentlig ansatte og andre med lovpålagt taushetsplikt skal ikke inngi melding uten at vilkårene i loven er oppfylt. Meldeplikten er et unntak fra taushetsplikten. Det er kun i tilfeller der det er grunn til å tro at barn mishandles, eller vil bli det, eller utsettes for annen alvorlig omsorgssvikt fra omsorgspersonene at lovbestemt taushetsplikt skal oppheves og barnevernet involveres mot omsorgspersonenes ønske. Det samme gjelder ved alvorlige atferdsvansker i form av utpreget normløs atferd. Ettersom vilkårene for meldeplikten er strenge, fremstår det gjerne for barnevernet som at barnet befinner seg i en alvorlig omsorgssituasjon når

---

² Op.cit. s. 480-485.

³ Prop. 169 L (2016-2017) s. 26

meldingen kommer fra en offentlig instans eller profesjonsutøvere med lovpålagt taushetsplikt. Dette foranlediger ofte en omfattende prosess med undersøkelser og behandling av personopplysninger.

Til tross for klare formuleringer i loven, ser vi at mange skoler har hatt en praksis med rutinemessige meldinger ved høyt skolefravær. Flere sykehus har praktisert rutinemessig innsending av bekymringsmelding dersom ungdommer eller foreldre blir innlagt med rusintoksikasjon. Dette er ikke i samsvar med loven, og medfører at familier blir tvungent inn i et hjelpeapparat som de verken ønsker eller har behov for.

Det blir gjerne fremholdt fra dem som sender slik melding at de mener familien trenger hjelp. Men dette er ikke nok til å utløse meldeplikten. I slike tilfeller bør man gå i dialog med familien og eventuelt motivere dem til å søke hjelp. Det kan dessuten være andre hjelpeinstanser som er mer egnet til å gi hjelp enn barnevernet. Når inngangen til barnevernet blir feil, blir gjerne den videre prosessen også det, og i tillegg svært belastende for familien.

Uklar grense mellom hjelp og inngrep

I mange tilfeller ser man at grensen mellom hjelp, inngrep og tvang ikke er like åpenbar for dem som utøver myndighet i barnevernet. En familie som søker om hjelp kan i dag for eksempel risikere at det iverksettes en omfattende undersøkelsessak, innbefattet innhenting av opplysninger fra ulike instanser samt vurdering av forholdene i hjemmet. Selv om de kanskje skriver under på en samtykkeerklæring, gjør de ofte det i frykt for at manglende samarbeid vil bli brukt mot dem av barnevernet.

En undersøkelsessak kan oppleves både invaderende og krenkende for familier som ikke har uttrykt ønske om eller har behov for dette. At personvernet i stor grad opphører, kan føre til at familier unnlater å søke hjelp, og er dessuten svært betenkelig ut fra et rettssikkerhetsperspektiv.

Innen psykisk helsevern er det forbud mot direkte overføring fra frivillig til tvungent psykisk helsevern eller til tvungen observasjon (konvertering av rettslig status). Dette kalles for «konverteringsforbudet» og gjelder både pasienter som er innlagt ved en institusjon og pasienter som følges opp poliklinisk. Konverteringsforbudet gjelder også når tilstanden til en pasient som er under frivillig behandling blir forverret, og pasienten som følge av dette mister samtykkekompetansen i relasjon til helsehjelpen. Pasienten kan da ikke lenger samtykke til hjelpen, og frivillig behandling er ikke lenger aktuelt. Eventuell etablering av tvungent vern må vurderes og avgjøres etter de strenge vilkårene som gjelder for tvang.

Konverteringsforbudet er begrunnet i hensynet til at pasienter ikke skal unnlate å oppsøke behandling i det psykiske helsevernet av frykt for å bli tvangsinnlagt. Tillit til at den man søker hjelp hos ikke skal benytte tvang, er det bærende hensyn.

I barnevernet gjelder ikke konverteringsforbudet. Dermed risikerer familier som har bedt om hjelp å bli utsatt for undersøkelser og hjemmebesøk, og påfølgende tvangslignende inngrep. Dette er en praksis etablert på et tvilsomt rettsgrunnlag og kan svekke tilliten til barnevernet. Frykten for at en henvendelse om hjelp skal ende i tvangstiltak, kan føre til at mange vegrer seg for å søke hjelp der det er nødvendig og til barnets beste. Mye av den manglende tillit som

i dag preger barnevernet skyldes nettopp barnevernets rolle som inngripende kontroll- eller tvangsinstans.

Rollen som inngriper, bør derfor legges til et organ atskilt fra hjelpetjenesten og bemannes med personell med høy faglig kompetanse både innen barnevern, psykologi og juss. Barnevernets førstelinje bør være en ren hjelpetjeneste. Det kan styrke barnevernets posisjon som hjelpeinstans, samt gjøre det enklere å tilby hjelpetiltak og derved forebygge behovet for mer inngripende tiltak.

Vi foreslår derfor at det utredes en alternativ måte å organisere barnevernet på, herunder å etablere et skille mellom rene hjelpetiltak, basert på frivillighet og samtykke, og mer inngripende tiltak. Det mener vi på en bedre måte kan ivareta rettsikkerheten i barnevernet og øke tilliten til barnevernet.

3. Utredningen kap. 7 og 8

Om BRO og senkningen av partsalderen til 12 år

ICJ Norge anser forslaget om å opprette en barnerepresentasjonsordning – BRO – som et meget betydningsfullt grep for å bedre rettsikkerheten i barnevernet. Vi slutter oss i all hovedsak til flertallsforslaget, og vil særlig fremheve viktigheten av at ordningen ikke bare omfatter sakene som går i barneverns- og helsenemndene og i domstolene, men også akuttvedtak, frivillige plasseringer (hjelpetiltak), og viktige beslutninger som kommer etter plassering. ICJ ser det som meget betydningsfullt at barnet har «sin» BRO over lang tid. Vi slutter oss videre til forslaget om at BRO organiseres under en egen statlig etat som utelukkende finansieres ved statlige bevilgninger.

Vi slutter oss også til forslaget om å senke partsalderen til 12 år.

Vi synes utvalget har utarbeidet en god utredning når det gjelder det reelle behovet for å styrke barns prosessuelle vern. Vi slutter oss også til utvalgets vurdering av at den utførlige lovgivningen om barns medvirkning i slike saker, ikke kan kompensere for betydningen av at barn i barnevernssaker får en prosessuell posisjon som gjør at deres interesser i viktige spørsmål kan bli betryggende prøvd av rettslige organer.

Når det gjelder den rettslige forankringen og utformingen av forslaget, vil vi peke på noen forhold som bør tas i betraktning:

- Fremstillingen av gjeldende rett med hensyn til barns partsstilling er mangelfull. Det problematiseres ikke at regelen i bvl § 12-3 om at barn under 15 år ikke er parter, står i strid med tvisteloven § 2-1 som sier at alle fysiske personer har partsevne. Også menneskerettighetene kommer inn med større tyngde enn det utvalget gir uttrykk for på s. 122 i utredningen. Der nevnes bare at barnekonvensjonen ikke gir barn partsrettigheter. Det nevnes ikke at EMD har fortolket EMK art 6 og art 8 slik at disse artiklene også

gjelder for barn og at nasjonale begrensninger i deres adgang til å reise sak og få en rettferdig rettergang ikke må tilsidesette selve essensen (kjernen) i disse rettighetene. Akkurat hvor langt disse artiklene strekker seg, kan være vanskelig å fastslå eksakt, men det er *utvilsomt* at de sikrer barn en partposisjon i tilfeller hvor ingen andre tar opp deres sak. Dette gjelder for eksempel ved frivillige plasseringer (akutte så vel som ordinære), i klagesaker hvor foreldrene ikke klager over akuttvedtak eller over endringer i plasseringen av et allerede plassert barn. Disse reglene ble utførlig utredet i Oppedal 2008⁴, og det har senere kommet ytterligere dommer fra EMD som underbygger de konklusjonene som ble trukket den gang.⁵ Nåværende regulering – hvor barn under 15 år ikke er parter – harmonerer ikke med tvisteloven. Dette er aldri blitt problematisert i forarbeider til barnevernlovgivningen, og heller ikke i juridisk litteratur om partsreglene i sivilprosessen, så langt vi kjenner til.

Nåværende regulering – hvor barn under 15 år ikke er parter – tilsidesetter også mange av barns rettigheter etter EMK artikler 6 og 8, jfr. også Grunnloven §§ 95 og 102.

Hvis forslaget om BRO avvises, vil tilsløringen av barns rettigheter etter EMK og Grunnloven fortsette. Det er uakseptabelt.

- Terminologien i barnevernsloven og forvaltningsloven bør også bringes i samsvar med den som gjelder i tvisteloven kap. 2. Det innebærer at alle barn har rettsevne og derved kan være *parter*, se tvisteloven § 2-1. Hvis barnet er under 12 år, vil BRO fungere som *barnets stedfortreder*, mens barn som har fylt 12 år vil være *prosessdyktige* parter.

4. Utredningen kap. 13

Frivillige plasseringer

Innledning

Utvalget setter fokus på en rekke utfordringer knyttet til frivillige plasseringer av barn utenfor foreldrehjemmet, og peker også på positive sider ved at plasseringer skjer på grunnlag av samtykke og ikke ved bruk av tvangshjemler. ICJ Norge slutter seg i utgangspunktet til utvalgets vurderinger, men ønsker å utdype noen punkter.

Utvalget har foreslått følgende tiltak, se utredningens side 193-194:

- (1) Presisering av vilkår for frivillige plasseringer. Det skal fremgå at de skal være midlertidige og hva som menes med midlertidig. Utvalget foreslår her en seks-måneders frist samt at det skal fremgå når frivillig tiltak ikke anses som egnet.

---

⁴ Oppedal, Mons: *Akutthjemlene i barnevernloven*, Gyldendal Akademisk, Oslo 2008, s. 462-491

⁵ M.D. og andre mot Malta 2012 (64791/10) og A.K. og L. mot Kroatia 2013 (37956/11)

- (2) At det skal utredes om nemnda skal foreta en legalitetskontroll ved frivillige plasseringer.
- (3) Utdypende føringer og veiledning om innholdet i oppfølgingsplikten etter en frivillig plassering
- (4) Vurdere formålet med frivillige plasseringer. Utrede i hvilke situasjoner og tilfeller frivillige plasseringer bør benyttes.
- (5) Utrede bruk av samtaleprosess og advokatbistand i saker om frivillig plassering
- (6) Igangsetting av forskning og utredning om frivillige plasseringer

ICJ Norge vil i det følgende kommentere de ulike forslagene. Punkt 3 og 6 kommenteres ikke da ICJ slutter seg til utvalgets forslag.

Til punkt 1. Presisering av vilkår for frivillige plasseringer

ICJ Norge slutter seg til forslaget om å presisere hjemmelen for frivillige plasseringer. Imidlertid er det ikke gitt at det er hensiktsmessig at frivillige plasseringer kun bør kunne anvendes i korte og midlertidige perioder.

Langvarige frivillige plasseringer?

En frivillig plassering vil av mange, både foreldre og barn, kunne oppleves som betydelig mindre inngripende enn en omsorgsovertakelse. Dersom plasseringen fungerer, og det at foreldrene fortsatt beholder omsorgen ikke er et hinder for barnets helse og utvikling, ser ikke ICJ Norge noe i veien for at en frivillig plassering kan være av langvarig karakter. Ettersom det like fullt er tale om et inngrep i familielivet, er vi imidlertid enige med utvalget i at hjemmelsgrunnlaget bør styrkes.

I dag står man i norsk rett med i utgangspunktet to ulike rettsgrunnlag ved en plassering utenfor hjemmet – på den ene siden et rent frivillig samtykke til plassering utenfor hjemmet og, på den andre siden, vedtak om akuttvedtak eller omsorgsovertakelse basert på tvang.

Det bør vurderes om et hjemmelsgrunnlag mellom omsorgsovertakelse og frivillige plasseringer som hjelpetiltak kan avhjelpe noen av rettssikkerhetsutfordringene. Dersom barnets behov for stabilitet og kontinuitet krever det, må imidlertid omsorgsovertakelse vurderes.

Seks-måneders frist – konkret vurdering:

Utvalget foreslår at det etter seks måneder skal måtte tas stilling til om barnet skal tilbakeføres, om det skal begjæres omsorgsovertakelse eller om frivillig plassering skal fortsette. ICJ Norge støtter forslaget om at det på det tidspunktet bør være krav til en fornyet vurdering, men mener at det ikke bør være en for klar føring om at fortsatt frivillig plassering i utgangspunktet ikke skal benyttes. Det må skje en konkret vurdering basert på det aktuelle barnets behov.

Regulering av krav til samtykke

Etter ICJ Norge sin oppfatning behandler utvalget i for liten grad behovene for regulering av krav til samtykke til frivillig plassering. Vi mener at det bør utredes nærmere hvordan kravene til samtykke kan formidles til beslutningstakere. Det bør i større grad enn i dag sikres at samtykker som avgis, reelt er frivillige.

Innen helse retten er kravene til et gyldig samtykke detaljert regulert. Det er mulig at tilsvarende reguleringer ikke er egnet innen barnevernretten. Det bør imidlertid vurderes om krav til informasjon, frivillighet og form, herunder skriftlighet, bør inntas i loven. Når det gjelder krav til informasjon bør det fremgå et minimum av hva slags informasjon partene skal ha mottatt for at samtykket kan anses som gyldig.

Samtykke til frivillig plassering bør ikke avgis under trussel om tvang. Det vil kunne være fare for at barn blir plassert på såkalt frivillig grunnlag på grunn av trusler om tvang, men uten at hjemmelsgrunnlaget for tvang er oppfylt og da også uten at vurderingen skjer på grunnlag av dertil hørende rettssikkerhetsgarantier. Det kan ikke ses bort fra at det skjuler seg mange saker som reelt skulle vært behandlet etter tvangshjemlene bak saker om såkalt frivillige hjelpetiltak. Det vises til nedenstående punkt om legalitetskontroll. Det antas at legalitetskontroll kan avhjelpe noen av rettssikkerhetsutfordringene.

Inngrepets karakter vil oppleves ulikt for personer som berøres. Det er grunn til å anta at noen barn og foreldre forstår behovet for inngrepet og at samtykkene som avgis, reelt er frivillige. Inngrepet i familielivet kan hevdes å bli mildere desto mer frivillig samtykket faktisk er. Det må imidlertid legges til grunn at barn og foreldres oppfatning av inngrepets karakter kan være forskjellige – noen vil oppleve lettelse ved plassering utenfor hjemmet, mens andre opplever det som svært vanskelig.

Det er imidlertid grunn til å tro at samtykkene i en del saker kan være avgitt under trussel om tvang – både i tiltaksperioden, forut for en eventuell nemndsbehandling og under samtaleprosess i nemnda.

Dersom samtykket er avgitt under trussel om tvang – uttalt eller underkommunisert – vil det være tale om et svært inngripende tiltak, men uten at rettssikkerhetsgarantiene som ledsager en nemndsbehandling av et tvangsvedtak gjelder. Dette er etter ICJ Norge sin vurdering svært bekymringsfullt. På dette stadiet har heller ikke partene krav på advokatbistand på det offentlige regning.

Etter ICJ Norge sin vurdering bør det i presiseringen av vilkår for frivillig plassering vurderes å ta inn krav til et gyldig samtykke. Det bør videre være legalitetskontroll med at samtykket er gyldig og at saken ikke reelt skulle og burde vært behandlet av nemnda. For å kunne ivareta fordelene ved en frivillig plassering, men samtidig sikre at rettssikkerhetsgarantier overholdes, mener vi at det bør utredes om et eget og nytt hjemmelsgrunnlag kan være hensiktsmessig.

Til punkt 2: At det skal utredes om nemnda skal føre legalitetskontroll

Utvalget foreslår at nemnda skal føre legalitetskontroll med vedtak om frivillige plasseringer. ICJ Norge er enig i forslaget, men savner en grundigere utredning av spørsmålet. En legalitetskontroll bør etter vår mening skje blant annet for å sikre at samtykker reelt er frivillige, jf. ovennevnte. Det er videre av vesentlig betydning at det settes av ressurser til en slik ekstra oppgave for nemndene slik at vurderingene blir grundige nok. For å sikre at samtykker er reelle, samt at saken ikke burde vært behandlet etter annet hjemmelsgrunnlag, bør det være krav om et møte der partene kan forklare seg. En mellomting av samtaleprosess og forhandlingsmøte kan utredes. Se også nedenfor under punktet om samtaleprosess.

Til punkt 4: Vurdere formålet med frivillige plasseringer. Utrede i hvilke situasjoner og tilfeller frivillige plasseringer bør benyttes.

Utvalget foreslår på den ene side en presisering av at frivillige plasseringer skal være midlertidige. På den andre siden foreslås det at formålet med frivillige plasseringer bør utredes nærmere, herunder at det kan tenkes at frivillige plasseringer kan være egnet i andre situasjoner enn de som i dag faller innenfor lovens intensjon og vilkår. Dette fremstår som noe paradoksalt.

Vi er enige i at man bør utrede om frivillige plasseringer kan være egnet i andre situasjoner. Det er vår oppfatning at det bør utredes om frivillige plasseringer ikke skal være å anse som frivillige hjelpetiltak som i dag, men som et tiltak som hjemles i egen lovbestemmelse. Man kan også tenke seg at frivillige hjelpetiltak reguleres på ulike måter: Dersom barnevernstjenesten skal kunne fatte et vedtak om frivillig plassering som hjelpetiltak, bør dette være helt kortvarig, for eksempel oppad begrenset til tre måneder. Nemnda kan da være et kontrollorgan som vurderer vedtaket som sådan. Dersom tiltaket skal gis lengre varighet, enten med en gang det iverksettes eller etter de første tre månedene, bør det gå over til et annet hjemmelsgrunnlag med sterkere rettssikkerhetsgarantier som ivaretas gjennom nemndsbehandling som nevnt ovenfor.

På den måten vil man kunne ivareta de private parters behov for at tvangsvedtak unngås, samtidig som det i mindre grad enn i dag kan reises spørsmål ved om frivillige tiltak i realiteten er skjult tvang og omgåelse av rettssikkerhetsgarantier. Det må også sikres at partene får informasjon om at konsekvensene av en langvarig frivillig plassering blant annet kan være vedtak om flytteforbud og begjæring om omsorgsovertakelse.

Til punkt 5: Utrede bruk av samtaleprosess og advokatbistand i saker om frivillig plassering

Bruk av samtaleprosess:

Utvalget foreslår en utredning av om samtaleprosess i nemnda bør benyttes i saker der partene vurderer frivillig plassering. ICJ Norge er enig i at samtaleprosess i nemnda er en bedre løsning enn dagens løsning der vedtaket fattes av barnevernstjenesten. Også en

samtaleprosess kan imidlertid bidra til at det inngås avtaler om forhold som reelt burde vært undergitt større grad av legalitetskontroll.

I dag er ordningen at samtaleprosess vanligvis berammes etter at kommunen har begjært omsorgsovertakelse. Noen ganger er barnet allerede plassert på grunnlag av akuttvedtak eller en frivillig plassering, andre ganger bor barnet fortsatt i foreldrehjemmet. Trusselen om omsorgsovertakelse er da underliggende, og foreldre vil være klar over at alternativet til samtykke er full behandling av spørsmålet om omsorgsovertakelse. Bare nemndsbehandlingen i seg selv oppleves som svært belastende og er noe mange foreldre og barn ønsker å unngå.

Nemnda skal ha særlig kunnskap om barn og foreldres rettigheter. Under en full nemndsbehandling kommer rettsikkerhetsgarantiene i bvl kapittel 14 til anvendelse. Under samtaleprosessen skal nemndsleder ha fokus på barns og foreldres rettsikkerhet, jf. §14-14. Partene har imidlertid anledning til å inngå avtaler i samtaleprosessen. Hvorvidt det i samtaleprosesser inngås avtaler der foreldre, og evt. barn, samtykker til frivillige plasseringer fordi de vet at alternativet er tvang, vites det lite om. Det er behov for mer kunnskap om hvorvidt samtaleprosesser i realiteten bidrar til mer «frivillig tvang».

Denne situasjonen vil også kunne bli utfallet av en ordning der avtaler om frivillige plasseringer inngås i samtaleprosess i stedet for at barnevernstjenesten fatter vedtaket.

Det bør derfor stilles krav om at nemnda fatter et vedtak basert på eget hjemmelsgrunnlag, jf. ovennevnte, i stedet for en alminnelig samtaleprosess der partene nærmest fritt kan komme frem til avtaler som trer i stedet for vedtak.

Dersom samtykket ikke er helt reelt, men er avgitt under trussel om tvang, og rettsikkerhetsgarantiene ved en tvangsgjørelse ikke anvendes, er det også grunn til å stille spørsmål ved om kravene til forsvarlig beslutningsgrunnlag i blant annet EMK artikkel 8 og 6 er oppfylt.

Det er videre essensielt at barnets stemme kommer tydelig frem i samtaleprosessen og at det ikke i realiteten blir en forhandling mellom barnevernstjeneste og foreldre der barnets meninger og behov ikke ivaretas godt nok. Forslaget til en barnerepresentantordning, BRO, vil kunne styrke barnets stemme og behov også i forbindelse med samtaleprosesser.

Advokatbistand

De private partene har kun rett på advokat på det offentlige regning når det er tale om tvangsvedtak. På undersøkelses- og tiltaksstadiet har de i utgangspunktet ikke krav på gratis advokatbistand. I forbindelse med samtaleprosesser i nemnda, har partene krav på advokat. På dette stadiet foreligger det i dag en underliggende trussel om tvang fordi det er begjært tvangsvedtak.

Noen barnevernstjenester dekker advokatutgifter på tiltaksstadiet, mens andre er helt avvisende, hvilket erfaringsvis er det vanligste. Ulik praksis vil føre til forskjellsbehandling –

familier som er bosatt i en kommune der det er praksis for å dekke advokatutgifter også på et tidlig stadium av saken, vil få bedre bistand til ivaretagelse av sine rettigheter enn familier i andre kommuner. Videre vil manglende rett til advokatbistand kunne føre til at familier lettere kan presses til å avgi et samtykke til frivillig plassering enn der familiene enten selv har råd til eller får dekket utgifter til advokat. Forskjellsbehandling og manglende rett til juridisk bistand der det er mulig at samtykker avgis under trussel om tvang, må anses som et betydelig rettssikkerhetsproblem.

ICJ Norge støtter utvalgets forslag om rett til advokatbistand i forbindelse med frivillige plasseringer.

5. Utredningen kap. 14

Akuttiltak

Utvalget gir uttrykk for i sin konklusjon at praksis i akuttsaker er i så god gjenge at det ikke er nødvendig med nye omfattende tiltak på akuttområdet spesielt, men at praksis på området må følges videre opp. Utvalget henviser også til at forslaget om BRO og en senkning av partsalderen til 12 år, vil bedre barns rettigheter i disse sakene. Et flertall på 12 mener på denne bakgrunn at det ikke er behov for endringer i saksbehandlingsreglene, men et mindretall på 2 mener at dagens klagebehandling ikke gir godt nok beslutningsgrunnlag til å ta reell stilling til en klage, og foreslår derfor en endring i barnevernsloven om at alle klager skal behandles i ordinær nemnd.

Utvalget støtter seg til en undersøkelse gjennomført av Helsetilsynet (Helsetilsynet 2019) som i en gjennomgang av 106 barnevernssaker, hvorav 81 omhandlet akuttvedtak, fant at de fleste akuttsituasjonene var av en slik karakter at det etter deres vurdering var helt nødvendig å sikre beskyttelse av barnet. I samtlige saker beskrives situasjonene som svært alvorlige for barna. 13 av akuttvedtakene var fattet som hjelpetiltak, men de skilte seg lite fra tvangssakene med hensyn til alvorret i situasjonen.

Våre synspunkter på saksbehandlingsreglene

I det følgende vil vi argumentere for at praksis i akuttsakene ikke er i så god gjenge som utvalget legger til grunn, og at det derfor bør komme endringer i saksbehandlingsreglene.

Prinsipalt

Det må pekes på at Helsetilsynet i sin oppsummering på s. 74 skriver at selv om selve akuttsituasjonen i de fleste tilfeller fremstår som reell, så er det mangler ved ivaretagelsen av øvrige vilkår for akuttvedtak. Det er store variasjoner i hvordan slike vilkår følges opp, og

tilsynet mener den største svakheten knytter seg til «manglende drøfting av alternative løsninger og hva som er tiltak til barnets beste i akuttsituasjonen».⁶ Svakheten knyttet til vurdering av alternative løsninger går ifølge rapporten særlig ut på om det er sett etter slike løsninger, og i tilfelle hvilke, og om nettverket er involvert. Når det gjelder barnets beste, er tilsynet opptatt av om fremgangsmåter i forbindelse med gjennomføringen av tiltaket har vært tilstrekkelig skånsomme og om belastninger ved vedtaket ellers har vært tilstrekkelig vurdert. Her dreier det seg om å se og beskrive belastningen som flyttingen og akuttsituasjonen har skapt for barnet, og om å spørre om hva som er gjort for å dempe denne, herunder å vurdere nettverks plasseringer. Ellers pekes det på manglende involvering av barnet i mange saker.

Vi vil i forlengelsen av denne argumentasjonen også peke på at godkjenningsordningen fremtrer som en anakronisme når mellom 95 og 98 % av vedtakene godkjennes år etter år. Bare Helsetilsynets påpekning av mangler med hensyn til å se etter alternative løsninger, og med hensyn til å vurdere belastningene på barnet som følge av plasseringen, tilsier at atskillige flere vedtak burde vært underkjent fordi det ikke er tilfredsstillende redegjort for *nødvendigheten* av akuttvedtaket. Etter vårt syn er godkjenningsordningen slik den praktiseres i dag, mer egnet til å tildekke mangler ved akuttvedtakene enn å avdekke den.

Vi vil derfor foreslå at det holdes et etterfølgende møte i barneverns- og helsenemnda i *alle* saker slik at eventuelle feil kan rettes opp på et tidligst mulig stadium. Dette bør også skje i de frivillige akuttsakene etter bvl. § 4-1 fordi Helsetilsynet har funnet at denne hjemmelen brukes i like alvorlige saker. Hensikten med møtet er for det første å bringe på det rene om det *var* en akuttsituasjon, for det andre om (den eventuelle) akuttsituasjonen *fortsatt består* når ytterligere opplysninger tas i betraktning. Videre må det vurderes om vedtaket er nødvendig, om det foreligger alternative tiltak (for eksempel plassering hos slekt eller i nærmiljø), om eventuelle samværsreguleringer skal justeres eller bortfalle. I møtet vil både foreldre og barn kunne gi sine synspunkter til kjenne før vedtak gjøres. Det kan innvendes at dette blir for omfattende ved et akuttvedtak. Det er ikke riktig. Det dreier seg et meget alvorlig inngrep i seg selv, og det er svært viktig at disse forholdene belyses grundig så tidlig som mulig fordi den utformingen som velges lett vil bestå i flere måneder, og da bli styrende for det som gjøres i en senere omsorgsovertakelse. Det må her minnes om at barnet allerede *er* plassert ved akuttvedtak i de fleste saker hvor omsorgen overtas. I Helsetilsynets undersøkelser var det situasjonen i 48 av 73 saker (67,6 %).⁷

Subsidiært

Hvis nåværende klageordning opprettholdes, må det sørges for at alle plasserte barn kan klage over vedtaket. Slik situasjonen er i dag, er barn uten partsstatus helt avhengig av at foreldre klager for at de skal få sin sak prøvd. Dette innebærer at flere hundre barn hvert år er uten mulighet til å få prøvd en frivillig akutt plassering. Også i tvangssakene etter bvl. § 4-2 vil det

---

⁶ Helsetilsynet 2019 s. 74.

⁷ Op.cit. s. 78.

finnes noen hundre barn som er uten mulighet for å få et tvangsvedtak opp for nemnda fordi foreldrene ikke klager. Vi mener utvalgets forslag om BRO og senkning av partsalderen til 12 år vil kunne rette opp i denne problematikken. Ikke minst er dette viktig for de små barna som vil være helt avhengig av en kvalifisert representants assistanse, for å kunne få endret eller opphevet et mangelfullt akuttvedtak. Det er etter vårt syn helt uakseptabelt om nåværende klageordning opprettholdes, hvis utvalgets forslag om BRO ikke følges opp. Det betyr som nevnt at mange hundre barn hvert år vil bli avskåret fra å hevde sin rett til en rettfærdig rettergang etter EMK art. 6. Selv om EMD aksepterer nasjonale begrensninger i barns posisjon i slike saker, må ikke begrensningene gå så langt at selve essensen i barnets rettigheter etter art. 6 blir tilsidesatt.

Hvis klageordningen beholdes, slutter vi oss også til mindretallet i utvalget som mener at alle klagesaker, skal avgjøres i et ordinært møte i nemnda.

Andre spørsmål knyttet til akuttsakene

Utvalget kommer ikke inn på at barnekonvensjonen artikkel 37 og 40 og EMK art 6 nr. 2 ikke er fulgt opp i lovgivningen som gjelder akutt plassering av barn med alvorlige atferdsvansker.

BK art. 37 bokstav d pålegger myndighetene å sikre at barn som blir berøvet friheten, får omgående juridisk og annen bistand. Denne retten til bistand er ikke sikret i rettshjelpsloven, og så vidt vites blir den heller ikke praktisert i forhold til barn med alvorlige atferdsvansker som akutt plasseres etter bvl § 4-4.

Uskyldspresumsjonen (EMK art. 6 nr. 2 og BK art 40) stenger for at *angivelige*, ikke pådømte "kriminelle" forhold kan begrunne et akuttvedtak etter § 4-4. Dette blir ikke belyst i utredninger, lovforarbeider og rundskriv knyttet til barnevernloven. Følgen er at mange ungdommer blir tvangsplassert i strid med uskyldspresumsjonen.

Disse spørsmålene ble utførlig belyst for 15 år siden (se Oppedal 2008 s. 342-349 og 460-462). Det er på tide at rettighetene innarbeides.

6. Utredningen kap. 15

Nemnds- og domstolsbehandling av barnevernssaker

ICJ Norge har registrert at det i utvalgets mandat er presisert at nemndene skal bestå som forvaltningsorgan.

Dette står i motsetning til forslaget fra Særdomsutvalget (NOU 2017:8 *Særdomsstoler på nye områder?*) i sin tid om at alle barnesaker (det betyr saker både etter barneloven og barnevernsloven) skal starte i tingrettene som første instans. Nemndene ville i så fall bli nedlagt. Det er ICJ Norge sin vurdering at forslaget fra Særdomsutvalget burde ha vært

fulgt opp. Det ville ha sikret at så inngripende beslutninger som omsorgsovertakelser og tvangsadopsjon bare kunne vedtas av beslutningsorganer med status som uavhengig domstol.

I vår høringsuttalelse må midlertid også ICJ Norge forholde seg til mandatet slik utvalget har gjort.

ICJ Norge deler utvalgets overordnede vurdering om at det er behov for ytterligere tiltak som kan bidra til bedre rettssikkerhet gjennom mer likebehandling av saker, bedre avgjørelser og mer effektive prosesser.

Vi slutter oss også til de sju utfordringene som utvalget har identifisert knyttet til rettssikkerhet, kvalitet og effektivitet i nemnds- og domstolsbehandlingen (side 227).

ICJ Norge vil i tillegg etterlyse behandling av en utfordring nr. 8: Det er varierende barnefaglig forståelse og kompetanse hos beslutningstakerne, først og fremst i domstolene, ikke bare hos advokatene. Utvalget erkjenner riktignok denne utfordringen senere i teksten ved å nevne «kompetanse hos beslutningstakerne i domstolene» som en av hovedgrunnene til den identifiserte variasjon i kvalitet og begrunnelser (side 228).

Vi vil samtidig understreke at det er et stort tankekors at situasjonen i norsk barnevern, etter hyppige reformer og utredninger, fortsatt står overfor så mange utfordringer og uløste problemer.

På basis av de utfordringene utvalget har omtalt foreslås så en rekke tiltak for å bedre situasjonen. ICJ Norge er enig i disse forslagene med følgende unntak og supplerende synspunkter:

- *15.7.3 Sikre nødvendig kompetanse i behandlingen av barnevernssaker (side 234 og forslag 26)*

Utvalget uttaler her sin enighet med Særdomstolsutvalgets vurderinger at behandlingen av barnevernssaker «krever spesiell kompetanse og erfaring».

Men utvalgets vurdering av hvordan den utfordrende situasjonen skal møtes går, etter vår oppfatning, ikke langt nok. Utvalget viser til «arbeidet som pågår med å heve kompetansen på barnesakfeltet». Når først utvalget foretar den samme erkjennelse som Særdomstolsutvalget gjorde i 2017, burde utvalget også ta skrittet fullt ut og foreslå en ordning med obligatorisk barnefaglig skolering av dommere som behandler alle barnesaker. Vi er ikke sikre på om utvalgets synspunkt på at denne kompetansen generelt kan anses «å være godt ivaretatt i nemndene» er godt nok forankret. ICJ Norge mener på sin side at en obligatorisk barnefaglig skolering også må inkludere nemndslederne.

I forslag nummer 26 tar utvalget til orde for å opprette et dommersammensatt forum, samt bygge på erfaringsutveksling og utvikling av retningslinjer. Dette er positive tiltak, men blir etter ICJ Norge sin vurdering for lite treffsikre overfor den betydelige kompetanseutfordringen som foreligger. ICJ Norge vil fastholde at Særdomstolsutvalgets forslag om obligatorisk barnefaglig skolering for de juridiske beslutningstakerne i

barnsakene vil være langt mer forpliktende og virkningsfullt. ICJ Norge vil derfor sterkt anbefale at departementet nå følger opp dette forslaget med nødvendig lovendring. Det vises også til ordningen i England med egne familiedomstoler og egen spesialisering for de dommere som skal sitte i familiedomstolen.

ICJ Norge er ellers enig med utvalget i at behandlingen av saker som gjelder samiske barn, bør anses som et særskilt kompetanseområde. Vi støtter flertallets forslag om at en av tingrettene, eventuelt to om praktiske grunner tilsier det, blir ressursdomstol for samiske saker, og at en tilsvarende ordning formaliseres blant nemndene.

- *15.7.6 Bedre ivaretagelse av barnets interesser (side 237 og forslag 37)*
Nemnda må legge føringer for plasseringssted

ICJ Norge viser til utvalgets konstatering om at det innenfor dagens system synes å være «en klar risiko for at barn som flyttes ut av hjemmet havner i et fosterhjem eller en institusjon som ikke er tilpasset det behov barnet har». Dette utgjør alvorlig systemkritikk som må håndteres. Dagens system hvor nemnda ofte vedtar en omsorgsovertakelse uten å kjenne til det konkrete plasseringssted, kan fremstå som et lotteri for barnet.

Det er alt for mange eksempler på at barn må flytte fra fosterhjem til fosterhjem eller lider under kritikkverdige forhold på en barneverninstitusjon (jf. rapporter fra Barneombudet, Helsetilsynet og Riksrevisjonen).

På denne bakgrunn anbefaler ICJ Norge at nemnda ikke bare «bør» innkalle Bufetat, som har bistandsplikt når det ikke foreligger egnet plasseringssted, men at Bufetat **skal** innkalles, med plikt til å møte.

- *Dobbeltsporsaker*

Den manglende samordningen mellom nemnd og tingretter i de såkalte «dobbeltsporsakene» er en velkjent og viktig tematikk som fortsatt savner en løsning. Dobbeltsporsakene handler som kjent om at samme barn og foreldre samtidig eller nært i tid er involvert i en barnevernssak i nemnda og en foreldretvist i tingretten. Situasjonen forutsetter at foreldrenes samliv er oppløst og at den ene av foreldrene har det daglige omsorgsansvaret for barnet. Barnevernssaken vil da gjelde et krav fra barnevernet om å overta omsorgen for barnet på grunn av påstått alvorlig omsorgssvikt. Saken i tingretten vil gjelde en tvist mellom foreldrene hvor den andre forelder ønsker å få overført den daglige omsorg til seg. Om nemnda får kompetanse til å kunne plassere barnet i den ene forelderens omsorg, forutsatt at dette er til barnets beste, fremfor å gå veien om et vedtak om omsorgsovertakelse overfor den andre forelder, vil dette kunne gi både barnefaglige og prosessøkonomiske gevinster. Man unngår et tvangsvedtak og får færre prosesser. I dag er det bare tingretten som har kompetansen til å endre omsorgsansvaret mellom foreldrene.

Problemstillingen er behandlet både av Særdomstolsutvalget og Barne Lovutvalget (2020:14). Særdomstolsutvalget har foreslått en egen lovendring for å utvide nemndas kompetanse på dette feltet. Det er derfor beklagelig at Skivenes utvalget nærmest abdiserer fra temaet og bare «legger til grunn at det allerede pågår et arbeid» med å følge dette videre opp.

ICJ Norge er ikke kjent med hva status er for dette oppfølgende arbeidet, men vi vil uansett foreslå at forslaget i Særdomstolsutvalget om utvidet kompetanse til nemnda gjennomføres. Det vil, som omtalt over, innebære en endring i barnevernsloven som gir nemndene kompetanse til å overføre ansvar for daglig omsorg mellom foreldrene i en sak om omsorgsovertakelse på grunnlag av noen klare kriterier.

Det vises ellers til Særdomstolsutvalget (NOU 2017: 8 s.20-22, og side 163-172), samt Geir Kjell Andersland, Dobbeltsporsakene i barneretten – tilbake på sporet? *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* nr. 2/2022 s. 85-88.

7. Utredningen kap. 15

Til utvalgets forslag om bruk av samtaleprosesser.

ICJ Norge ønsker særlig å knytte noen kommentarer til forslag vedrørende bruken av samtaleprosesser, se punkt 15.7.7. Utvalget peker på rettssikkerhetsutfordringer som kan oppstå i forbindelse med en forhandlingsbasert løsning. ICJ Norge støtter utvalgets bekymringer for hvorvidt samtaleprosesser utfordrer alminnelige rettssikkerhetsprinsipper samt for om hensynet til barnets beste blir godt nok ivaretatt. På den annen side ser vi også de positive sidene ved samtaleprosesser, herunder lavere konfliktnivå, bedre samarbeid og større grad av frivillige tiltak.

Utvalget foreslår

- (1) Å utrede hvordan saksbehandlingstiden for saker i nemnd og domstol kan reduseres, og utvalget fremhever at spørsmålet er særlig viktig for samtaleprosesser.
- (2) Å utarbeide retningslinjer for vurderingen av hvilke saker som egner seg for samtaleprosess, herunder å utvikle veileder samt sikre at samtykker til samtaleprosess reelt er frivillige.
- (3) Evaluering av samtaleprosess.
- (4) Utrede om samtaleprosess kan benyttes forebyggende.

Punktene behandles nedenfor. Først knyttes det en generell kommentar til utvalgets rapport.

Generell kommentar

Fører samtaleprosesser til svakere begrunnelser for inngripende vedtak?

Selve samtaleprosessen er ofte foranlediget av en begjæring om tvang, og barnet og de biologiske foreldrene befinner seg gjerne i en avmaktssituasjon. Selv om det fattes vedtak også når det foreligger samtykke til for eksempel en omsorgsovertakelse, begrenset samvær eller tilsyn under samvær, er det grunn til å anta at begrunnelsene for vedtakene da er mindre utfyllende enn i saker hvor det ikke foreligger samtykke (Se blant annet Alvik, 2021). Det kan reises spørsmål ved om en slik praksis er i samsvar med nødvendighetskriteriet i EMK artikkel 8 og dertil hørende rettspraksis. Det bør derfor vurderes/utredes om samtaleprosessene kan bidra til svakere begrunnelser for det som i utgangspunktet må anses som inngripende tiltak. Det er særlig begrunnelsene for inngripende avgjørelser som er gjort til gjenstand for kritikk fra EMD i de mange barnevernssakene mot Norge, herunder begrunnelser for begrensninger i samvær etter omsorgsovertakelser.

Ivaretagelse av barnets stemme i samtaleprosesser

Det er etter vårt syn en fare for at barnets stemme ikke i tilstrekkelig grad blir ivaretatt når sentrale spørsmål gjøres til gjenstand for forhandlinger mellom barnets foreldre og barnevernstjenesten. Dette påpekes også av utvalget, og ICJ slutter seg til bekymringen. De fleste barn har vanligvis ikke selvstendige partsrettigheter, se ovenfor, og er dermed ikke representert ved egen advokat. Selv om aldersgrensen for partsrettigheter senkes i henhold til utvalgets anbefalinger, vil barn under denne grensen ikke ha krav på advokat. Det må vurderes grundig om de øvrige forslagene i utredningen, herunder BRO, er egnet til å ivareta barnets behov og synspunkter, både i forbindelse med samtaleprosesser og forhandlingsmøter.

Fosterforeldres rett til å opplyse saken

Barn som er og har vært plassert i fosterhjem over lang tid, har ofte har fått sin nærmeste tilknytning til fosterforeldrene. Det er imidlertid ingen automatikk i at fosterforeldrene får uttale seg i forbindelse med en samtaleprosess. Dette kan innebære at det under samtaleprosesser inngås avtaler om inngripende tiltak, noen ganger midlertidige, som angår barnet, men uten at barnets nærmeste er gitt mulighet til å bidra til at saken opplyses på en forsvarlig måte. Selv om nemndsleder skal sørge for at saken er forsvarlig opplyst, kan det ikke ses bort fra at noen barn ikke er gitt tilstrekkelig mulighet til å fremme sine synspunkter, herunder at de heller ikke er gitt denne muligheten gjennom at fosterforeldrene kan uttale seg om barnets behov, ønsker, reaksjoner, sårbarhet mv. Selv om det i henhold til praksis fra EMD skal legges begrenset vekt på fosterforeldres uttalelser alene, kan det ikke ses bort fra at fosterforeldrene oftest er nærmest til å uttale seg om barnets hverdag, opplevelser og behov. I saker der barnet har bodd i en fosterfamilie over noe tid, bør det også i forbindelse med samtaleprosesser være et krav at fosterforeldrene gis en uttalerett.

Til 1). Å utrede hvordan saksbehandlingstiden for saker i nemnd og domstol kan reduseres

Det bør undersøkes om samtaleprosesser i noen tilfeller bidrar til å trenere prosesser med den konsekvens at barn i for lang tid lever i uvisshet om hvor de hører til. Det er grunn til å anta at

noen barnevernstjenester, og kanskje også foreldre, samtykker til samtaleprosesser, men uten at de har så mye «å gi» ved forhandlingsbordet. Dette kan føre til at barnets omsorgssituasjon blir uavklart i for lang tid, samtidig som man ikke kommer frem til gode løsninger til barnets beste under samtaleprosessen. For noen barn ville det kanskje vært bedre om hovedforhandling ble berammet raskt slik at de i kortere tid måtte leve i uvisshet. Det kan være grunn til å utrede en presisering av tidsaspekt, krav til klargjøring av muligheter for å komme frem til løsninger samt hvordan barnets stemme og behov skal ivaretas når samtaleprosesser vurderes.

Til 2): Å utarbeide retningslinjer for vurderingen av hvilke saker som egner seg for samtaleprosess, herunder å utvikle veileder samt sikre at samtykker til samtaleprosess reelt er frivillige

Utvalget mener at saker om samvær og gjenforening vil egne seg godt for samtaleprosesser. ICJ Norge er av den oppfatning at man også i disse sakene må være særlig oppmerksom på barnets behov for en stabil omsorgssituasjon. Det bør vurderes om saker der vilkårene for å oppgi gjenforeningsmålet kan være oppfylt, bør behandles raskt i stedet for at prosessen drar ut i tid. Foreldrenes eventuelle behov for at saken skal trekkes ut og forhandles om, bør ikke trumfe barnets behov for en stabil omsorgssituasjon. Dette vil gjelde for alle de tre vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet: Der foreldrene kan anses som særlig uegnede (1), der barnets helse og utvikling kan ta skade av en opprettholdelse av gjenforeningsmål (2) og der barnet har knyttet seg til mennesker og miljø der det er slik at barnets behov for stabilitet og kontinuitet må vektes tynge enn foreldrenes behov for opprettholdelse av gjenforeningsmålet (3).

Det må videre etter ICJ Norge sitt syn vurderes hvor inngripende samvær er for barnet. Barn kan ikke tvinges til samvær, de skal heller aldri utsettes for skade eller urimelig belastning i forbindelse med samvær. En del barn har svært sterke reaksjoner på samvær. Det kan reises spørsmål ved om forhandlingsbaserte løsninger mellom foreldre og barnevernstjenester om samvær kan gå utover barnet – i higenen etter å komme til enighet kan det være fare for at det inngås avtaler om mer samvær enn hva nemnda ville kommet til dersom saken hadde vært belyst gjennom en hovedforhandling. Et vesentlig moment i vurderingen av om en samværs sak er egnet for behandling i samtaleprosess, må etter dette være om vilkårene for å forlate gjenforeningsmålet kan være oppfylt, samt i hvilken grad samværet utgjør en belastning, og om blant annet barnets reaksjoner kan tilsi at samværet kan skade **barnets** helse og utvikling.

Utvalget påpeker at man i foreldretvistsaker har god erfaring med forhandlingsbaserte løsninger i domstolene. Man bør her være oppmerksom på vesentlige forskjeller mellom foreldretvister og barnevernssaker – i foreldretvister møtes to i utgangspunktet likeverdige foreldre, mens det i barnevernssaker er svært ulikt styrkeforhold ettersom den ene parten er offentlig myndighetsutøver.

Til 3). Evaluering av samtaleprosess

ICJ Norge slutter seg til utvalgets vurdering om at det er behov for evaluering av ordningen.

Etter ICJ Norges oppfatning trengs det mer kunnskap om hva som foregår i samtaleprosessene, hva slags type avtaler som inngås og på hvilket grunnlag. Det trengs også forskning om hvorvidt foreldre og barn i samtaleprosesser kan føle seg tvunget til å samtykke til inngripende tiltak. Det bør vurderes om i hvert fall noen av de ordinære rettssikkerhetsgarantiene i noe større grad enn i dag burde vært gjeldende også for beslutninger som fattes under samtaleprosesser.

8. Utredningen kap. 24

Organisering av barnevernet

Til punkt 24.5.3 Organisatoriske grep for å redusere sårbarhet i tjenestene

Et stort flertall i utvalget foreslår å få utredet en overføring av ansvaret fra kommunalt til statlig nivå. Hovedbegrunnelsen for forslaget er knyttet til behovet for at alle barneverntjenester besitter nødvendig og tilstrekkelig kompetanse og erfaring for å kunne håndtere bredden i ulike målgrupper og sakstyper.

ICJ Norge støtter at denne tematikken blir nærmere utredet. Samtidig vil vi understreke at det viktigste er å få utredet om barnevernet kan bli et rendyrket hjelpebarnevern og tvangsmyndigheten overføres til annet organ. Vi viser også til nærmere omtale av tematikken foran under punkt 2 i uttalelsen.

Utvalget har kommentert en slik deling (se boks 24.1 side 371), men utvalgets vurdering fremstår for overflatisk uten tilstrekkelig grundige vurderinger.

9. Utredningen kap. 27

Autorisasjon av barnevernspedagoger

Utvalgets flertall foreslår under pkt. 27.1 at det ikke innføres krav om autorisasjon for arbeid i barnevernet, med henvisning til at det ikke er dokumentert at en slik ordning vil ha vesentlige gevinster i form av økt kvalitet, legitimitet eller rettssikkerhet. Flertallet mener det bør gjøres andre grep for å forebygge at uegnede eller uskikkede personer kan jobbe i barnevernet. Ett medlem foreslår at det innføres autorisasjonsordning for barnevernspedagoger og sosionomer.

Når det ikke eksisterer en slik ordning i dag, er det heller ikke mulig å dokumentere en eventuell gevinst. En autorisasjonsordning for barnevernspedagoger vil kunne bidra til å tydeliggjøre det individuelle ansvaret i barnevernet. Ved en offentlig autorisasjon får barnevernspedagoger individuelle plikter, og mottakere av hjelp fra disse gruppene får rettigheter som samsvarer med pliktnormenes innhold. Dersom autorisasjonsordningen innarbeides i gjeldende helsepersonellov, vil virkeområde for loven kunne utvides til også å gjelde ytelse av sosialfaglig hjelp, innbefattet barnevern. Bente Ohnstad har på oppdrag av FO skrevet en utredning om autorisasjon for barnevernspedagoger og sosionomer, og etter dette forslaget vil disse profesjonene komme inn under helsepersonelloven. Pasient- og brukerrettighetsloven vil etter forslaget gis anvendelse også ved barnevernfaglig arbeid, og tjenestemottakere vil gis en lovmessig beskyttelse av grunnleggende rettigheter. En autorisasjon skaper forutsigbarhet og sikkerhet for at bruk av bestemte titler innebærer visse kvalifikasjoner. Både tjenestemottakere og annet personell som samarbeider med vedkommende yrkesgruppe, kan påregne at autorisasjonsinnehaver oppfyller lovbestemte krav for yrkesutøvelsen. Arbeidsgivers plikter, vil i tråd med det som gjelder for helsepersonell, kunne tydeliggjøres gjennom plikten til å organisere virksomheten slik at personellet blir i stand til å overholde sine lovpålagte plikter. Profesjonspliktene kommer i tillegg til forvaltningsloven der yrkesutøvelsen er knyttet til faglig arbeid. Dermed gis mottakerne av tjenester forutsigbarhet for at autorisasjonsinnehaver har de nødvendige faglige kvalifikasjoner for å gi forsvarlig hjelp.

I et samfunnsperspektiv er det også av betydning at allmennheten har tillit til yrkesutøverne innen velferdstjenestene, ved at befolkningen kan ha tillit til at autorisert personell fyller de krav som offentlige myndigheter stiller til utøvelse av virksomhet. Hovedhensynet bak autorisasjonsordningen for helsepersonell er hensynet til befolkningen, at det skal være en garanti for helsepersonells kompetanse, og muligheter for myndighetene til å trekke en autorisasjon tilbake. Det samme hensynet er relevant for barnevernspedagoger. Kvalifikasjonskontrollen vil indirekte beskytte den som mottar hjelp og gi trygghet for hjelpens innhold. Autorisasjonen fyller også et informasjonsbehov overfor tjenestemottakere og arbeidsgiverne. Med autorisasjon følger et selvstendig og individuelt ansvar for å utføre arbeidsoppgavene på en faglig forsvarlig måte. Den som er offentlig autorisert, har et personlig ansvar for å etterleve lovbestemte krav og å holde seg faglig oppdatert. Forsvarlighetskravet er sentralt og innebærer bl.a. en plikt til å avstå fra å gi hjelp på områder som en ikke behersker eller ikke er kompetent til.

Det er både i samfunnets og enkeltpersoners interesse at offentlige myndigheter kan iverksette tiltak for å beskytte befolkningen mot handlinger, undersøkelser, behandling, oppfølging mv. fra ukyndige utøvere. Dette kan blant annet gjøres ved at myndighetene avgjør hvilke personellgrupper som skal få det kvalitetsstempelen en offentlig autorisasjon innebærer. Gjennom den offentlige autorisasjonsordningen kan myndighetene sette faglige premisser for utdanningens innhold, og dermed også for at hjelpen som gis på bakgrunn av en offentlig autorisasjon, er kvalifisert. Kravet om autorisasjon etter fullført og bestått utdanning innebærer på denne måten en kvalifikasjonskontroll. Autorisasjonen blir med dette en legitimasjon for et visst kunnskapsnivå. Det er også en viss kontroll med at yrkesutøverne har personlige kvalifikasjoner som gjør at vedkommende har tilsynsmyndighetenes og

samfunnets tillit. En autorisasjonsordning vil både sikre at uegnede personer ikke kan arbeide i barnevernet, og at faget blir gjenstand for en kontinuerlig vurdering av hva som er uakseptabelt eller uforsvarlig. En autorisasjonsordning kan på denne måten ses som en naturlig forlengelse av den øvrige harmoniseringen av tilsynsfunksjonen som har skjedd de senere årene ved at Statens helsetilsyn er blitt tillagt det faglig overordnede ansvaret for tilsyn med sosiale tjenester, herunder barnevernet. Når det skjer uønskede hendelser i helsetjenesten, gjør tilsynsmyndighetene en vurdering av både virksomheten og det enkelte personell. Det at samme myndighet, på faglig og juridisk grunnlag, gjør en helhetlig vurdering av en hendelse, bidrar til at uønskede hendelser vurderes i en sammenheng og derved til at korrigeringer kan skje både i virksomhetens styring og i den enkeltes profesjonsutøvelse. Også hensynet til samarbeid mellom velferdstjenester, ikke minst gjelder det oppvekstreformen, tilsier at velferdstjenestene skal være i stand til å avdekke barn og unges behov for andre tjenester så raskt som mulig. Samarbeid på tvers av profesjonsgruppene innen helse- og sosial- og barnevernstjenestene kan medvirke til at kommunen og de ulike velferdstjenestene i større grad lykkes med det forebyggende arbeidet. En felles autorisasjonsordning for profesjonsgrupper som har en sentral rolle i dette arbeidet, kan gjøre dette samarbeidet enklere når gruppene har likelydende ansvar og forpliktelser.

Vi foreslår derfor at det innføres autorisasjonsordning for barnevernspedagoger.

Bergen/Oslo, 26. juni 2023

Mons Oppedal

Utvalgsleder

Christina Victoria Eckhoff Skeie

Daglig leder

Terje Einarsen

Styreleder

Vedlegg:

Innspill til barnevernsutvalget om urettmessige meldinger, mai 2022 (pdf-fil)